

**МОТИВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ШКОЛЯРІВ ДО ЗАНЯТЬ
У ЦЕНТРАХ ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО ТУРИЗМУ****Тарас БЛИСТІВ***Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна,
e-mail: blistiv@mail.ru*

Анотація. У статті проаналізовано результати досліджень мотивації учнів загальноосвітніх навчальних закладів до занять у центрах дитячо-юнацького туризму. Доведено, що структуру мотивації до занять різними видами туризму слід досліджувати для ефективного залучення школярів до активного та здорового способу життя. Встановлено, що серед різних груп мотивів домінуючими є соціальні та розважальні. З'ясовано, що оздоровчо-рекреаційні мотиви посідають найменш важливе місце серед чинників, що спонукають школярів до систематичних занять фізичним вихованням та спортом.

Ключові слова: рухова активність, структура, школярі, активний туризм, особливості, мотив, механізм, мотивація, інтерес, залучення.

**МОТИВАЦИОННЫЕ ПРИОРИТЕТЫ
ШКОЛЬНИКОВ К ЗАНЯТИЯМ
В ЦЕНТРАХ
ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОГО ТУРИЗМА****Тарас БЛИСТІВ***Національний лісотехнічний
університет України, м. Львів, Україна,
e-mail: blistiv@mail.ru*

Анотація. В статье представлены результаты исследований структуры мотивов учащихся общеобразовательных учебных заведений к занятиям туризмом. Доказано, что структуру мотивации целесообразно изучать для эффективного привлечения школьников к систематическим занятиям, а также активному и здоровому образу жизни. Установлено, что среди разных групп мотивов доминирующими являются социальные и развлекательные. Определено, что оздоровительно-рекреационные мотивы занимают менее важное место среди факторов, побуждающих школьников к систематическим занятиям физическим воспитанием и спортом.

Ключевые слова: двигательная активность, структура, школьники, активный туризм, особенности, мотив, механизм, мотивация, интерес, привлечения.

**MOTIVATIONAL PRIORITIES OF PUPILS
TO CLASSES IN CENTRES
OF CHILDREN AND YOUTH TOURISM****Taras BLYSTIV***National Forestry University of Ukraine,
Lviv, Ukraine, e-mail: blistiv@mail.ru*

Abstract. The results of research viewing motivation of secondary school pupils to classes in the centres of children and youth tourism have been analyzed in the article. It has been proved that it is necessary to study the structure of the motivation to involvement in different types of tourism in order to efficient involvement of pupils in active and healthy lifestyle. Among different groups of motives, social and entertaining were established as the dominant ones. It was found that health and recreation motives are ranked as the least important among the factors that motivate students to regular physical education and sports.

Keywords: motor activity, structure, pupils, active tourism, peculiarities, motive, mechanism, motivation, interest, involvement.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими планами. Надзвичайно важливим завданням сьогодення є активне впровадження доступних і ефективних форм оздоровчо-рекреаційних занять просто неба, формування розуміння персональної відповідальності за стан власного здоров'я та ведення здорового способу життя усіма громадянами України.

Це, на нашу думку, дасть можливість змінити негативну тенденцію захворюваності в країні, дозволить стабілізувати, а згодом підвищити рівень здоров'я та фізичного стану усіх верств населення, особливо молоді, залучивши їх до систематичних занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю.

Вивчення структури мотивів, що спонукають школярів займатися різними видами туризму, виокремлення стимулів задля формування у них інтересу до активного дозвілля, здорового способу життя має першочергове значення для науковців та фахівців зі сфери фізичного виховання і спорту.

Теоретичні знання та практичні навички здорового способу життя дозволять практично втілити ідею максимального охоплення шкільної молоді оздоровчо-рекреаційними заняттями,

використовуючи різноманітні засоби, у тому числі туризм, який включено до програми діяльності загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів [2, 4].

Робота виконана згідно з темою Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки «Удосконалення наукових засад спорту для всіх, фітнесу та рекреації».

Аналіз останніх досліджень Наукові пошуки вчених щодо проблеми мотиваційних пріоритетів школярів до занять фізичним вихованням, розглянуто у працях Г.В. Безверхньої, Т.І. Гриньової, В.О. Сутули та ін.

Означені дослідження дають підстави констатувати наявну серед науковців дискусію щодо визначення мотивів школярів та студентської молоді до занять туризмом [1, с. 6].

Так, у наукових дослідженнях М.В. Чернявський довів, що залучення молодших школярів до занять туризмом значно поліпшує їх самопочуття, позитивно впливає на адаптацію до навчальних та фізичних навантажень, а головне, підвищує інтерес та зацікавленість до фізкультурно-оздоровчих занять [5, с. 134].

За результатами наукових досліджень Т.І. Гриньової з'ясовано, що для школярів віком 11–15 років основними мотивами до занять туризмом є задоволення від занять, раціональне проведення дозвілля, отримання нових знань, вмінь і навичок, бадьорий настрій під час та після занять, розвиток фізичних якостей, урізноманітнення проведення вільного часу та зміцнення здоров'я [2, с. 84].

Фахівці наголошують на тому, що суттєвим поштовхом до формування внутрішньої мотивації школярів до занять туризмом, внаслідок якої і відбувається формування стійкого інтересу до занять фізичною культурою і спортом, є відповідність зовнішніх мотивів можливостям і потребам особистості [2, с. 82].

Отже, завдання вивчення шляхів впровадження оздоровчо-рекреаційної діяльності у процесі фізичного виховання школярів зумовлює необхідність вивчення їхніх мотиваційних пріоритетів.

Оцінивши вплив зовнішніх умов на позитивне ставлення підлітків до спортивної діяльності, І. Хавруняк встановив наявність статевих особливостей. На думку автора, початок занять спортом дівчата пов'язують із порадами друзів і телевізійним контентом, а хлопці займаються у секціях з видів спорту у відповідь на незадоволення уроками фізичної культури [4].

Водночас В.О. Сутула вивчила мотиваційні пріоритети школярів до занять фізичним вихованням та спортом залежно від віку. Авторка довела, що бажання у юнаків віком 17 років займатися туризмом і брати участь у змаганнях з туризму значно переважає, порівняно із підлітками віком 11 років. Окрім того, найбільш вагомим чинником, який спонукає їх брати участь у змаганнях, виявилось власне задоволення [3, с. 162–163].

Мета статті – встановити структуру мотивації учнів загальноосвітніх навчальних закладів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю у центрах дитячо-юнацького туризму.

Впродовж дослідження ми використали такі методи: вивчення, аналіз, систематизація й узагальнення спеціальної наукової та методичної літератури і джерел мережі Інтернет, анкетування та методи математичної статистики.

Організація дослідження. Для проведення експерименту розроблено авторську анкету для учнів загальноосвітніх навчальних закладів, вихованців центрів дитячо-юнацького туризму, яка мала на меті виявити мотиваційні пріоритети школярів до занять у гуртках центрів.

Запропоновано анкету, котра складається із тридцяти запитань щодо змісту мотивацій, а також містить дані щодо статі, віку, сімейного стану, середнього бала успішності тощо. Запитання стосувалися 30 мотивів, які представляють чотири групи: розважальні, оздоровчо-рекреаційні, соціальні та особисті. Респондентам було запропоновано таку градацію оцінювання мотивів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю: 1 бал – дуже важливо; 2 бали – середня значущість; 3 бали – не важливо.

Респондентами були 99 учасників 43-го чемпіонату України серед юніорів з пішохідного туризму та 3-го чемпіонату України серед юніорів з водного туризму, які проводилися одночасно з 11 по 16 вересня 2014 року в м. Вижниця, Чернівецької області.

Зазначимо, що важливою властивістю вибірки була її репрезентативність, тобто відповідність характеристик учасників групи респондентів (вік, стать, клас, середній бал успішнос-

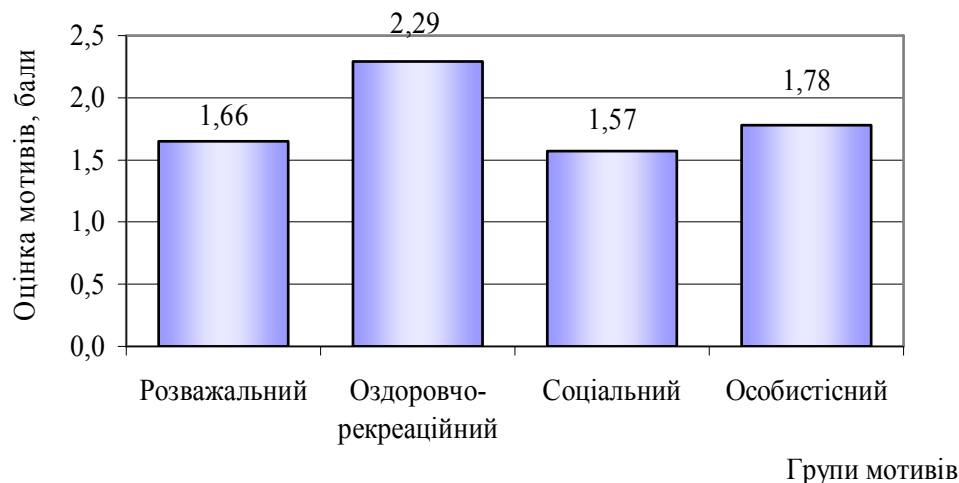
ті, соціально-економічні умови життя тощо) генеральній сукупності. Кількісно-відсотковий склад вибірки характеризується таким співвідношенням: спортсмени 20-ти команд з 20-ти областей України у пішохідному туризмі та 13-ти команд з 12-ти областей у водному туризмі. Серед них 92 юнаки та 7 дівчат, рівень їхньої спортивної кваліфікації був у діапазоні від I-го юнацького розряду до кандидатів у майстри спорту України.

Виклад основного матеріалу. Результати соціологічного дослідження дозволили встановити структуру мотиваційних пріоритетів школярів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю.

Як видно на рис. 1, у школярів у структурі мотиваційних пріоритетів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю переважають соціальні мотиви (надалі для інтерпретації результатів використовується позначення $(\bar{x}; s)$ – середньостатистичний показник, середньоквадратичне відхилення): середньостатистичний показник становив $(\bar{x} - 1,57; S - 0,57)$ балів.

Встановлено, що для цього контингенту школярів з оцінкою $(\bar{x} - 1,66; S - 0,68)$ важливими виявилися розважальні мотиви. Групи особистісних і оздоровчо-рекреаційних мотивів мають для опитуваних найменш важливе значення, а їх показники становили $(\bar{x} - 1,78; S - 0,64)$ та $(\bar{x} - 2,29; S - 0,75)$ відповідно.

Зазначимо, що отримані результати вказують на необхідність просвітницької діяльності з метою активізації оздоровчо-рекреаційних мотивів та перетворення їх на домінуючі.

1 бал – дуже важливо; 2 бали – середня значущість; 3 бали – не важливо

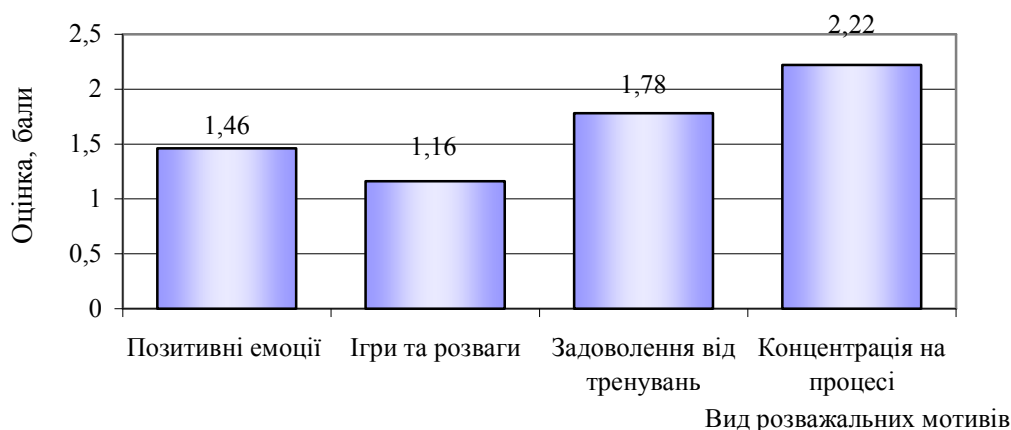
Рис. 1. Структура мотиваційних пріоритетів школярів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю

Подальше дослідження дало змогу конкретизувати мотиви кожної групи, які відіграють найбільш значущу роль у стимулюванні школярів до вибору оздоровчо-рекреаційних занять.

Так, отримані дані свідчать, що в групі «розважальних мотивів» переважає мотив гри та розваг, а також можливість отримання позитивних емоцій. Це констатували у своїх відповідях респонденти: 87,9% і 63,6% учасників опитування відповідно. Отже, найбільш важливе значення серед зазначених мотивів має мотив ігор та розваг $(\bar{x} - 1,16; S - 0,47)$ та позитивних емоцій $(\bar{x} - 1,46; S - 0,67)$ (рис. 2).

Як ми з'ясували, отримані у ході анкетування результати зумовлені віковими особливостями школярів. Варто зазначити, що ці мотиви є типовими для школярів, не залежно від проведених додаткових тренувань або систематичних занять фізичним вихованням і спортом.

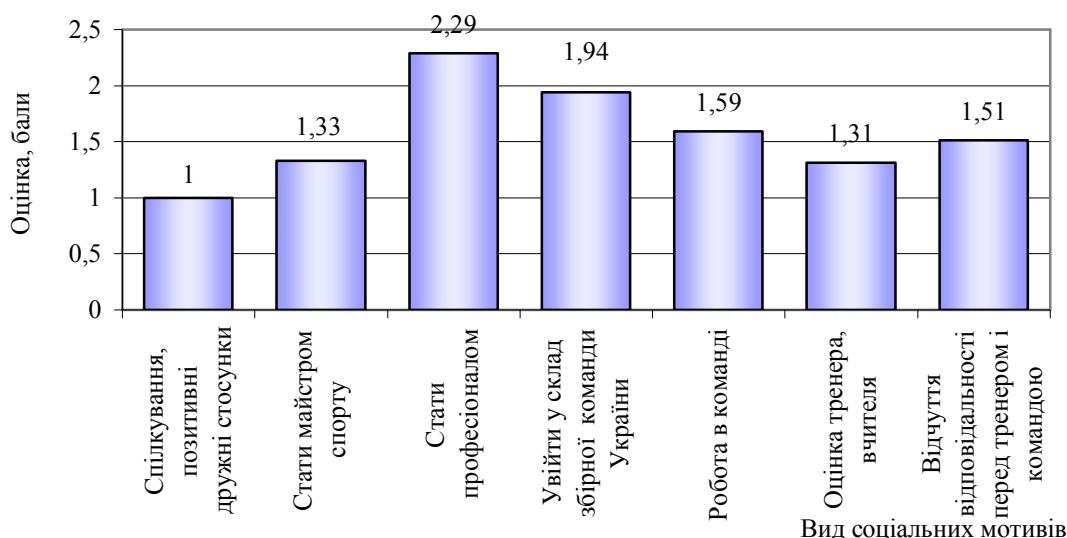
Результати обробки відповідей на питання анкети свідчать, що для усіх респондентів, стимулом до занять є можливість спілкування та налагодження і розширення дружніх стосунків. Окрім цього, вихованці центрів дитячо-юнацького туризму зазначили, що для них важливою є оцінка тренера і стимулювальним чинником виявилось бажання отримати звання «Майстер спорту України». Дуже важливим цей чинник є для 72,7%, важливим – для 21,2%, а не надто важливим – лише для 6,1% школярів.

1 бал – дуже важливо; 2 бали – середня значущість; 3 бали – не важливо

Рис. 2. Структура розважальних мотивів школярів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю, n=99

Таким чином, з-поміж зазначених мотивів переважає мотив спілкування ($\bar{x} = 1,0$; $S = 0,0$), оцінка тренера ($\bar{x} = 1,31$; $S = 0,53$) та можливість стати майстром спорту ($\bar{x} = 1,33$; $S = 0,59$) (рис. 3).

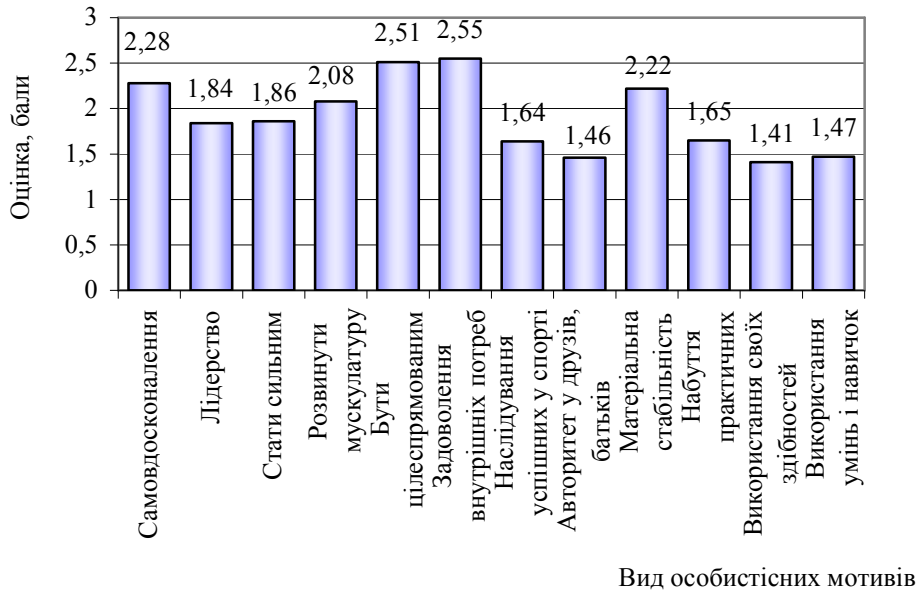
1 бал – дуже важливо; 2 бали – середня значущість; 3 бали – не важливо

Рис. 3. Структура соціальних мотивів школярів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю, n=99

На нашу думку, такі бажання є притаманними учасникам опитування, оскільки значна частина з них уже мають перемоги і досягнення у спорті. Отже, респонденти погоджуються докладати максимальних зусиль, для того щоб отримати омріяне спортивне звання та досягти перемог у спортивній діяльності.

Важливими особистісними мотивами школярів до рекреаційно-оздоровчих занять стали такі: можливість набути практичних вмінь і навичок, бажання наслідувати успішних людей у спорті та проявити свої таланти і здібності.

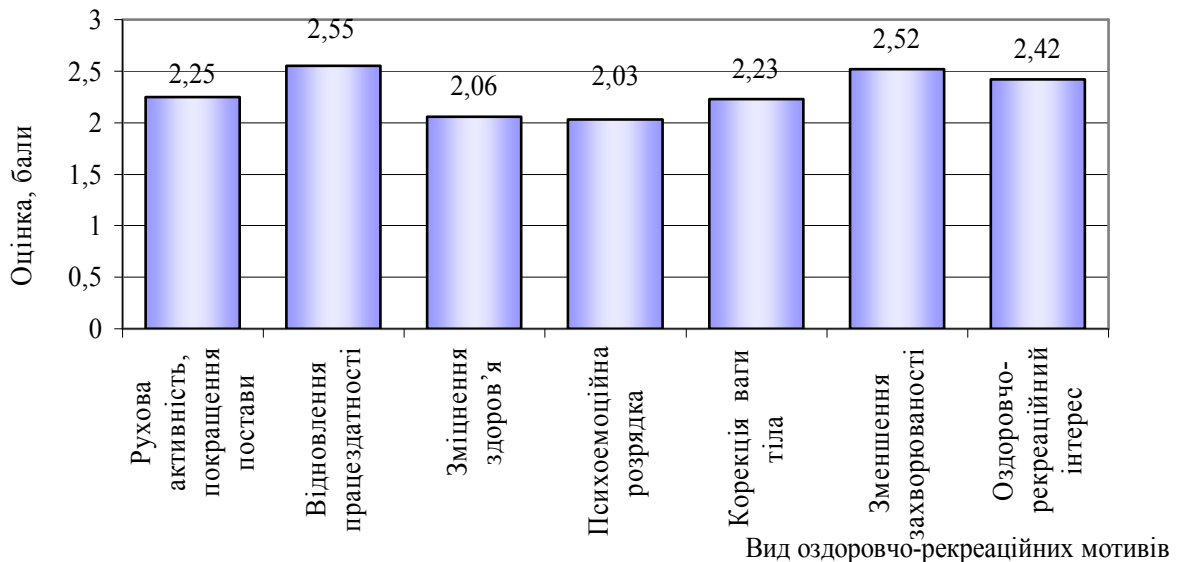
Зазначимо, що можливість набуття практичних вмінь і навичок має дуже важливе значення для 52,5% опитаних, а бажання наслідувати вказали як стимул до занять 49,5% юніорів. При цьому на першому місці є мотив використання та розкриття власних здібностей ($\bar{x} = 1,41$; $S = 0,61$). Втім мотив самовдосконалення ($\bar{x} = 2,28$; $S = 0,74$), на жаль, знаходиться наприкінці отриманого рейтингу, поряд із бажанням розвинути скелетну мускулатуру ($\bar{x} = 2,08$; $S = 0,8$) та стати цілеспрямованим ($\bar{x} = 2,51$; $S = 0,77$) (рис. 4).

1 бал – дуже важливо; 2 бали – середня значущість; 3 бали – не важливо

Рис. 4. Структура особистісних мотивів школярів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю, n=99

Вивчаючи складові оздоровчо-рекреаційного мотиву, ми зауважили, що учасники експерименту найбільш важливим назвали можливість емоційної розрядки та зміцнення здоров'я. При цьому заняття туризмом респонденти не розглядають як можливість відновлення працездатності: лише 8% вказали, що цей мотив має для них дуже велике значення. Серед оздоровчо-рекреаційних мотивів пріоритетними виявилися мотиви психоемоційної розрядки ($\bar{x} - 2,03$; $S - 0,78$) і зміцнення здоров'я ($\bar{x} - 2,06$; $S - 0,74$) (рис. 5).

1 бал – дуже важливо; 2 бали – середня значущість; 3 бали – не важливо

Рис. 5. Структура оздоровчо-рекреаційних мотивів школярів до занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю, n=99

Проаналізувавши отримані дані, ми з'ясували, що оздоровчо-рекреаційні мотиви характеризуються помітно більшою середньостатистичною оцінкою, що демонструє їх меншу важливість для учасників експерименту, порівняно із мотивами, які стали основними у структурі інших вищезазначених мотивів.

Висновок. Таким чином, у результаті проведених досліджень уточнено окремі поняття та встановлено деякі закономірності. Найбільш ефективні методи впливу на мотиваційну сферу школярів пов'язані із застосуванням підходів, здатних формувати у них дієве ставлення до фізичного виховання.

Виявилось, що серед груп мотивів до занять у школярів важливе місце посідає група соціальних ($\bar{x} - 1,57$; $S - 0,57$), а останнє – оздоровчо-рекреаційних мотивів ($\bar{x} - 2,29$; $S - 0,75$).

Згідно з емпіричними дослідженнями, дуже важливою для школярів є можливість спілкування – 100% опитаних поставили цей мотив на перше місце. Водночас 87,9% опитаних зазначили важливість ігор та розваг, 72,7% вказали як пріоритетний мотив, можливість стати майстром спорту, майже таку саму кількість респондентів, 71,7%, спонукає до занять позитивна оцінка тренера.

Вважаємо, що отримані результати типові для школярів, оскільки у такому віці зазвичай недостатньо сформований мотив ведення здорового способу життя. Отже, діяльність педагогів і фахівців з фізичного виховання має бути спрямована на формування оздоровчо-рекреаційних мотивів під час навчально-тренувальної і змагальної діяльності.

Зауважимо, що із розважальних мотивів головними виявилися мотиви ігор та розваг, а також позитивних емоцій, із соціальних – спілкування та підтримка тренера, із особистісних – набуття практичних навичок і наслідування успішних спортсменів, а із оздоровчо-рекреаційних – психоемоційна розрядка та зміцнення здоров'я.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у поглибленні досліджень чинників, котрі мінімізують мотивацію школярів до систематичних занять оздоровчо-рекреаційною діяльністю та пошуку шляхів вирішення цієї проблеми.

Список літератури

1. *Безверхня Г. В.* Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11-х класів : автореф. дис. ... канд. фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 / Галина Василівна Безверхня. – Л., 2004. – 23 с.
2. *Гриньова Т. І.* Мотиви та зацікавленість дітей до занять різними видами спортивного туризму / Т. І. Гриньова // Фізичне виховання різних груп населення. – 2013. – № 5 (38). – С. 82–85.
3. *Сутула В. О.* Мотиваційні стимули ставлення учнів загальноосвітніх шкіл до шкільної фізичної культури / В. О. Сутула // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2011. – № 3 (44). – С. 159–166.
4. *Хавруняк І.* Мотивація до занять фізичною культурою школярів 14–17 років на етапі професійного вибору / Ігор Хавруняк // Зб. наук. пр. [за ред. В. В. Прядко та ін.]. – Чернівці : [б. в.], 2010. – С. 110–116.
5. *Чернявський М. В.* Оптимізація фізичного виховання молодших школярів засобами рекреації / М. В. Чернявський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання. – Х., 2009. – № 11. – С. 132–134.
6. *Ячнюк М. Ю.* Мотивація студентської молоді до занять туристичною діяльністю / М. Ю. Ячнюк // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2012. – № 5 (2). – С. 143–145.

Стаття надійшла до редколегії 6.02.2015

Прийнята до друку 17.02.2015

Підписана до друку 27.02.2015